

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γλωσσολογία → επιστήμη της γλώσσας

Βασικές αρχές → Ferdinand de Saussure

1. Προτεραιότητα προφορικού λόγου

2. Περιγραφική προσέγγιση της γλώσσας

περίοπτη θέση γραπτού λόγου → αρνητική
αξιολόγηση του προφορικού ως ευκολότερα
υποκείμενου στη 'φθορά' της χρήσης!

ΌΜΩΣ.....

- Η γλώσσα είναι φτιαγμένη για την επικοινωνία
- Άρα
- Ο γλωσσολόγος δεν ενδιαφέρεται να κατατάξει τις γλώσσες σε όμορφες/άσχημες, ούτε να τις υποβάλλει σε λήψιγκ ..
- Μόνο να τις περιγράψει και να τις συγκρίνει σε μια δεδομένη χρονική στιγμή: ΣΥΓΧΡΟΝΙΚΑ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ

- 1. γλώσσα –langue
- 2. γλωσσικό σημείο
- 3. σύστημα με τις παραδειγματικές και συνταγματικές σχέσεις που το διέπουν
- Οι διχοτομίες κυρίαρχες στη μελέτη μας: γλώσσα-ομιλία, σημαίνον-σημαινόμενο, μορφή-ουσία, παραδειγματικές- συνταγματικές

ΔΙΑΚΑΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΕΔΩΝ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΕΠΙΠΕΔΟ		
Φωνητική	σημαίνον- β άρθρωση	ύλη
Φωνολογία	σημαίνον – β άρθρωση	μορφή
Μορφολογία	σημαίνον – α ‘ άρθρωση	μορφή
Σύνταξη	σημαίνον – α’ άρθρωση	μορφή
Σημασιολογία	σημαινόμενο – α’ άρθρωση	μορφή
Πραγματολογία	σημαινόμενο – α’ άρθρωση	μορφή
Κοινωνιογλωσσολογία	σημαινόμενο – α’ άρθρωση	μορφή

ΦΩΝΗΤΙΚΗ

1. Αντικείμενο

Η γενική γλωσσολογία αντιλαμβάνεται τη γλώσσα, όπως είδαμε, ως σύστημα, ως σύνολο αλληλοεξαρτώμενων στοιχείων, ανεξάρτητα από την ουσία στην οποία πραγματώνεται.

Ένα κείμενο διατηρεί την ταυτότητά του, είτε χρησιμοποιήσουμε ηχητικά σήματα;, είτε οπτικά (γράμματα, νεύματα), είτε απτικά (σύστημα Braille), για να το κωδικοποιήσουμε.

Αντικείμενο της φωνητικής

Ωστόσο, επειδή ο λόγος ύπαρξης της γλώσσας είναι η επικοινωνία, η δυνατότητα πραγμάτωσης του συστήματος σε ένα υλικό μέσο, αντιληπτό από τις ανθρώπινες αισθήσεις, αποτελεί πάγιο χαρακτηριστικό του.

Η ίδια η επιστημονική πρόσβαση σε ένα οποιοδήποτε γλωσσικό σύστημα προϋποθέτει το πέρασμα μέσα από την ύλη.

Αντικείμενο της φωνητικής

Επομένως, δεν μπορούμε να την αγνοήσουμε εντελώς, έστω και αν θεωρούμε ότι η γλώσσα είναι μορφή και όχι ύλη.

Το βάρος που δίνει η γλωσσολογία στη μελέτη των ήχων απορρέει όχι μόνο από τα πλεονεκτήματα της φωνητικής ουσίας, τα οποία είναι προφανή για την τοπικά και χρονικά περιορισμένη επικοινωνία, αλλά και από τη φυλογενετική και οντογενετική άποψη της εξέλιξη της ανθρώπινης εξέλιξης

Αντικείμενο της φωνητικής (Phonetics)

- Ο τομέας της γλωσσολογίας που μελετά τους ήχους της γλώσσας από τη σκοπιά της ύλης ονομάζεται **φωνητική**
- Στο επίκεντρο της φωνητικής βρίσκονται οι ήχοι που παράγονται από τα ανθρώπινα φωνητικά όργανα και παίζουν κάποιο ρόλο στη γλώσσα.

Αντικείμενο της φωνητικής

Οι ήχοι αυτοί, που ονομάζονται **φθόγγοι** (speech sounds) ή **φωνές** (phones), συγκροτούν τη **φωνητική ουσία** (phonetic substance).

- Όπως θα δούμε παρακάτω, η μελέτη των ήχων από τη σκοπιά της μορφής αποτελεί το αντικείμενο της φωνολογίας.

Περιγραφή του ήχου και τομείς της φωνητικής

- Στην περιγραφή του ήχου και των φθόγγων, μας ενδιαφέρουν: ***η παραγωγή, η διάδοση και η λήψη του.***
- ***Παραγωγή ήχου*** έχουμε όταν ένα σώμα κάτω από την επίδραση μιας δύναμης εκτελεί ταλαντώσεις. Το σώμα μπορεί να είναι στερεό, πχ χορδές, μεμβράνες, ή και παλλόμενη μάζα αέρα.

Περιγραφή του ήχου και τομείς της φωνητικής

- **Η διάδοση** του ήχου προϋποθέτει και αυτή την ύπαρξη ενός ελαστικού υλικού, πχ, του αέρα, συντελείται δε με μεταβολές, πυκνώματα και αραιώματα, στην πίεση του αέρα (ηχητικά κύματα).
- **Η λήψη** του ήχου μπορεί να επιτευχθεί μόνο αν υπάρχει κάποιος δέκτης με επαρκή ευαισθησία για να συλλάβει τα ηχητικά κύματα

τομείς της φωνητικής

Αντίστοιχα διακρίνονται και στη φωνητική τρεις επιμέρους τομείς. Ο καθένας μελετά και μια διαφορετική φάση στο κύκλωμα της ομιλίας:

- **αρθρωτική φωνητική** (articulatory phonetics),
- **ακουστική φωνητική** (accoustic phonetics) και
- **ακροατική φωνητική** (auditory phonetics)

- Για τις ανάγκες του παρόντος μαθήματος, θα ασχοληθούμε μόνο με την παραγωγή φθόγγων, δηλαδή με την **αρθρωτική φωνητική**, όμως θα προσδιορίσουμε με συντομία και τα αντικείμενα της
- ***ακουστικής και της ακροατικής φωνητικής.***

Ακουστική φωνητική

- Ο τομέας αυτός της φωνητικής ασχολείται με τους φθόγγους στη φάση η οποία μεσολαβεί ανάμεσα στην παραγωγή τους από τα ανθρώπινα φωνητικά όργανα και
- στη λήψη τους από τα όργανα της ακοής, δηλαδή τη διάδοση.

Ακουστική φωνητική

- Οι γλωσσικοί φθόγγοι εξετάζονται εδώ όπως οποιοσδήποτε άλλος ήχος, ανεξάρτητα από τον άνθρωπο, με βάση φυσικές του ιδιότητες:
- (α) το **πλάτος** της ταλάντωσης, δηλαδή την απομάκρυνση του σώματος από τη θέση ισορροπίας.

Ακουστική φωνητική

- (β) την **περίοδο**, το χρονικό διάστημα που απαιτείται για να επανέλθει το σώμα στην αρχική του θέση, αφού μετατεθεί πρώτα προς μια κατεύθυνση και κατόπιν προς την αντίθετή της ολοκληρώνοντας έτσι έναν **κύκλο**.
- (γ) τη **συχνότητα**, τον αριθμό δηλαδή κύκλων ανά δευτερόλεπτο.

Ακροατική φωνητική

- Η φάση της **λήψης** των ηχητικών κυμάτων από τα όργανα της ακοής.
- Δεν εξετάζεται ο φθόγγος αλλά το αποτέλεσμα που προκαλεί η επίδραση του ήχου.
- Αναλύεται από τη **φυσιολογία** και την
- **Ψυχογλωσσολογία**
- (συνεργασία επιστημών)

Μερικοί ορισμοί

- Ομιλία παράγεται με σκόπιμη τροποποίηση των φωνητικών οργάνων ενώ συγχρόνως αέρας περνάει από μέσα τους. Την τροποποίηση των φωνητικών οργάνων την πετυχαίνουμε με τον έλεγχο των μυών τους.

- Βασική προϋπόθεση για φωνητική ανάλυση είναι να συνηθίσει κανείς να ελέγχει τα φωνητικά του όργανα, να τους αλλάζει συσχετισμούς κατά βούληση.

- Αυτή η διαδικασία είναι εύκολη για τον φυσικό ομιλητή μιας γλώσσας, τόσο που δεν μπορούμε να περιγράψουμε συνήθως τι φθόγγους παράγουμε.

Στην ξένη γλώσσα είναι απαραίτητο να μάθουμε να ελέγχουμε τα φωνητικά μας όργανα αν, δε, είμαστε δάσκαλοι επιβάλλεται να γνωρίζουμε τη διαδικασία για να τη διδάξουμε στους μαθητές μας – πχ στην περίπτωση της ελληνικής σαν ξένης γλώσσας.

- Δύο είναι οι βασικές προϋποθέσεις για τη σωστή παραγωγή των φθόγγων:
- (α) εντοπισμός θέσεων φωνητικών οργάνων
- (β) συνειδητοποίηση του τι ακριβώς άκουσμα παράγεται με τους διάφορους συσχετισμούς τους.

Χρησιμότητα της συστηματικής γνώσης της φωνητικής

- απαραίτητη για την κατανόηση των υπολοίπων γλωσσικών τομέων
- εξάσκηση στην ηθοποιία και τη ρητορική,
- θεραπεία προβλημάτων ομιλίας (speech therapy) που οφείλονται είτε σε ψυχολογικούς λόγους είτε σε αρρώστια είτε σε τραυματισμό.

Τα φωνητικά όργανα

Τα φωνητικά όργανα είναι

οι πνεύμονες, η τραχεία, ο λάρυγγας, η στοματική και η ρινική κοιλότητα.

Σε μερικές γλώσσες, όπως τα αραβικά, μπορεί και ο φάρυγγας να μετέχει στην παραγωγή ομιλίας.

Πρωταρχικός σκοπός των οργάνων αυτών

δεν είναι η ομιλία, αλλά

η αναπνοή και το φαγητό, πράγμα που
αναγκαστικά έχει επιπτώσεις στο είδος
των φθόγγων που παράγουμε, αφού
όργανα προορισμένα για διαφορετικό
σκοπό πρέπει να προσαρμοστούν στην
παραγωγή ομιλίας.

- Ο αέρας ξεκινάει από τους πνεύμονες, περνάει στην τραχεία και το λάρυγγα, όπου βρίσκονται οι φωνητικές χορδές, και βγαίνει από τη στοματική ή τη ρινική κοιλότητα. Δηλαδή οι πνεύμονες και η τραχεία συμβάλλουν στην παραγωγή ομιλίας, για την παραγωγή φθόγγων όμως εμάς μας ενδιαφέρουν τα όργανα από τις φωνητικές χορδές και πάνω.

- Τα φωνητικά όργανα στη λειτουργία τους έχουν αντιστοιχία με τα πνευστά μουσικά όργανα : ελάχιστη τροποποίηση στη θέση τους, με τις διαφορετικές αναλογίες που δημιουργούνται, μπορεί να προκαλέσει σημαντική ακουστική διαφορά (διαφορά στις συχνότητες, διαφορά στο ποσοστό του θορύβου)

- . Όπως με τα μουσικά όργανα, έτσι και με τα φωνητικά όργανα μπορούμε να παραγάγουμε όμοια ακουστική εντύπωση σε διαφορετικές θέσεις, δημιουργώντας τους διαφορετική διαρρύθμιση. Πρόκειται για την λεγόμενη **αντιστάθμιση (*compensation*)**. Η **αντιστάθμιση** μπορεί να βοηθήσει αποτελεσματικά σε περίπτωση βλάβης των φωνητικών οργάνων από τραυματισμό

- Πρακτική σημασία για την κανονική ομιλία έχει η δυνατότητα διαφορετικής θέσης της γλώσσας για την παραγωγή των ‘συριστικών’ φθόγγων [s z], και ίσως του μπροστινού στρογγυλού φωνήεντος [o].

Για την παραγωγή της ομιλίας ο αέρας σπρώχνεται από τους πνεύμονες προς τα έξω, περνώντας κατά την πορεία του από το λάρυγγα, όπου βρίσκονται οι φωνητικές χορδές (εκπνοή)

Σε ελάχιστες περιπτώσεις σε μερικές γλώσσες παράγονται φθόγγοι με εισπνοή του αέρα....

..μπορούμε, αν θέλουμε, να μιλήσουμε με εισπνοή, για να προξενήσουμε αστεία εντύπωση ή για να μην αναγνωρίζεται η φωνή μας. Στα ελληνικά, για να δηλώσουμε φόβο ή έκπληξη, φωνάζουμε 'iii' εισπνέοντας (εδώ γράφτηκε τρεις φορές το γράμμα 'i', στην πραγματικότητα όμως ο φθόγγος είναι συνεχής και μακρός

- Αυτό όμως δεν είναι κανονικός φθόγγος της γλώσσας μας, δηλαδή φθόγγος που να μπορεί σε συνδυασμό με άλλους να σχηματίσει διαφορετική λέξη. Στα γερμανικά ακούει κανείς ‘ja.....ja.....’ με εισπνοή

- Μερικές αφρικάνικες γλώσσες έχουν κανονικούς φθόγγους που παράγονται με είσοδο του αέρα από το στόμα. Έτσι οι περισσότεροι φθόγγοι στο ρεπερτόριο των διαφόρων γλωσσών παράγονται με **εκπνοή** (*eggressive sounds*) και λίγοι παράγονται με **εισπνοή** (*ingressive sounds*).

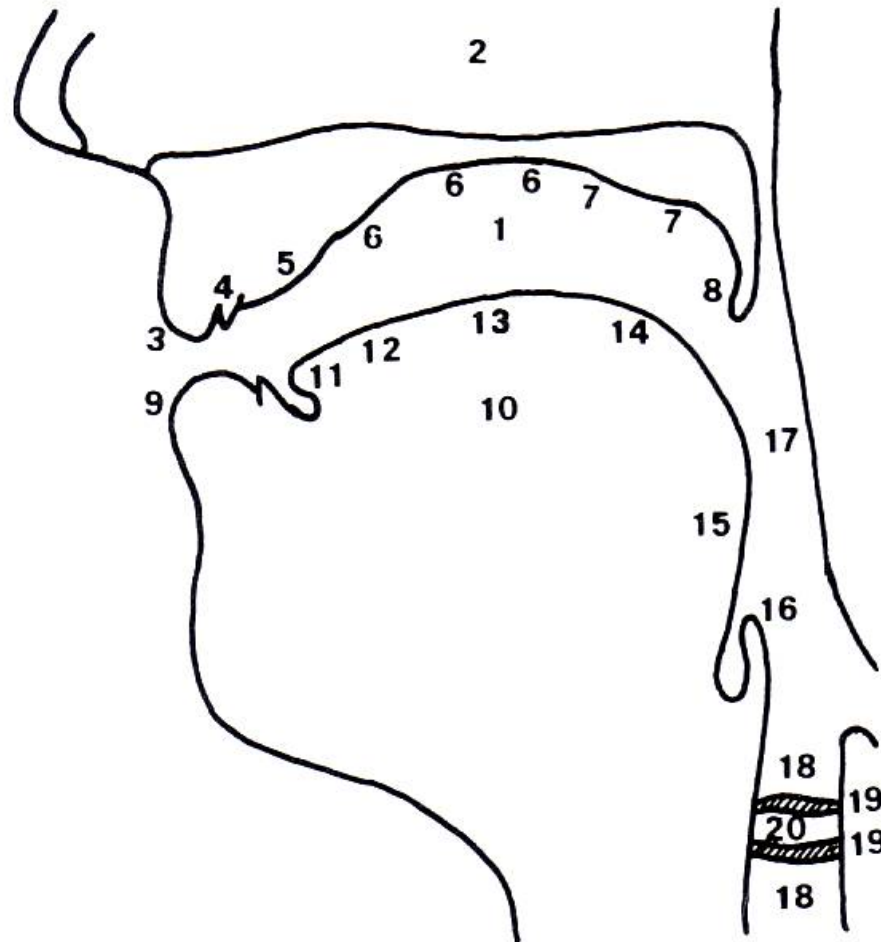
- Μερικές επίσης αφρικάνικες γλώσσες έχουν τα λεγόμενα clicks , που παράγονται με εισπνοή, ενώ συγχρόνως είναι κλειστές οι φωνητικές χορδές. Το 'τσ' της άρνησης ή το 'τσ τσ τσ' της επίκρισης ή του θαυμασμού στα ΝΕ παράγεται μ' αυτό τον τρόπο χωρίς, όμως να πρόκειται για πραγματικό φθόγγο της

Τα κυρίως φωνητικά όργανα

- 1. στοματική κοιλότητα
- 2. ρινική κοιλότητα
- 3. πάνω χείλος
- 4. δόντια
- 5. φατνία
- 6. ουρανίσκος
- 7. υπερώα (μαλακός ουραν.)
- 8. σταφυλή
- 9. κάτω χείλος
- 10. γλώσσα
- 11. άκρη γλώσσας
- 12. προράχη γλώσσας
- 13. ράχη γλώσσας
- 14. πίσω γλώσσα
- 15. ρίζα γλώσσας
- 16. επιγλωσσίδα
- 17. φάρυγγας
- 18. λάρυγγας
- 19. φωνητικές χορδές
- 20. γλωσσίδα

•

Δείτε το σχήμα

Αρθρωτές

- Πάνω χείλος, δόντια, φατνία, ουρανίσκος, υπερώα, και φάρυγγας λέγονται παθητικοί αρθρωτές (passive articulators), επειδή δεν κινούνται κατά την παραγωγή φθόγγων. Κάτω χείλος, γλώσσα, σταφυλή, και φωνητικές χορδές λέγονται ενεργητικοί αρθρωτές (active articulators).

Η επιγλωσσίδα δε συμμετέχει στην παραγωγή ομιλίας.

Η γλώσσα, με τους πολλούς μύς που έχει, παρουσιάζει πολύ μεγάλη ευκινησία, γι' αυτό κι η γλώσσα είναι ο βασικός ενεργητικός αρθρωτής.

Η υπερώα είναι συγχρόνως παθητικός και ενεργητικός αρθρωτής

Εκφώνημα (utterance)

- Εκφώνημα: Ο,τι προφέρουμε μέσα στα πλαίσια της ανθρώπινης γλώσσας και που έχει μια αρχή κι ένα τέλος. Π.χ. ένας φθόγγος (επιφώνημα) "ε!", μια λέξη "εγώ, έλα", μια φράση "ο Γιάννης ο φονιάς, ο γιατρός έρχεται", ή μια σύνθετη πρόταση σαν αυτή που διαβάζετε τώρα, ή, ακόμη, μία ατελείωτη λέξη ή φράση "αν τόξερα....." .

-

Φωνητικά τμήματα (phonetic segments)

Υπερτμηματικά στοιχεία (suprasegmentals)

Φωνητικό τμήμα (ή φωνητικό τεμάχιο) = ο μέσος όρος ή ο κοινός παρανομαστής της προφοράς ενός φθόγγου σε διάφορα περιβάλλοντα από διάφορους ομιλητές. Συνήθως στις φωνητικές μεταγραφές [] δίνονται φωνητικά τμήματα.

- Υπερτμηματικά ή προσωδιακά στοιχεία: Τόνος των λέξεων, συνολική μελωδική κίνηση της φωνής (επιτονισμός), ρυθμός της ομιλίας, ακόμα και οι παύσεις.

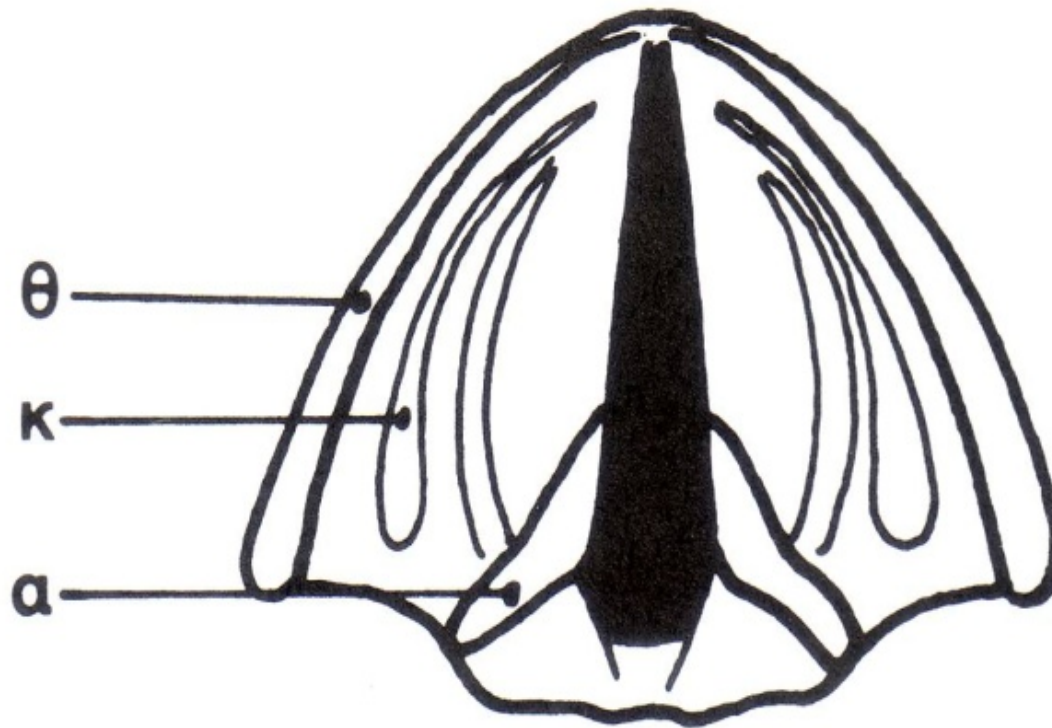
Φωνητικές χορδές

Φωνητικές χορδές = δύο μεμβράνες στο λάρυγγα που ανάμεσα τους πρέπει να περάσει ο αέρας από τους πνεύμονες.

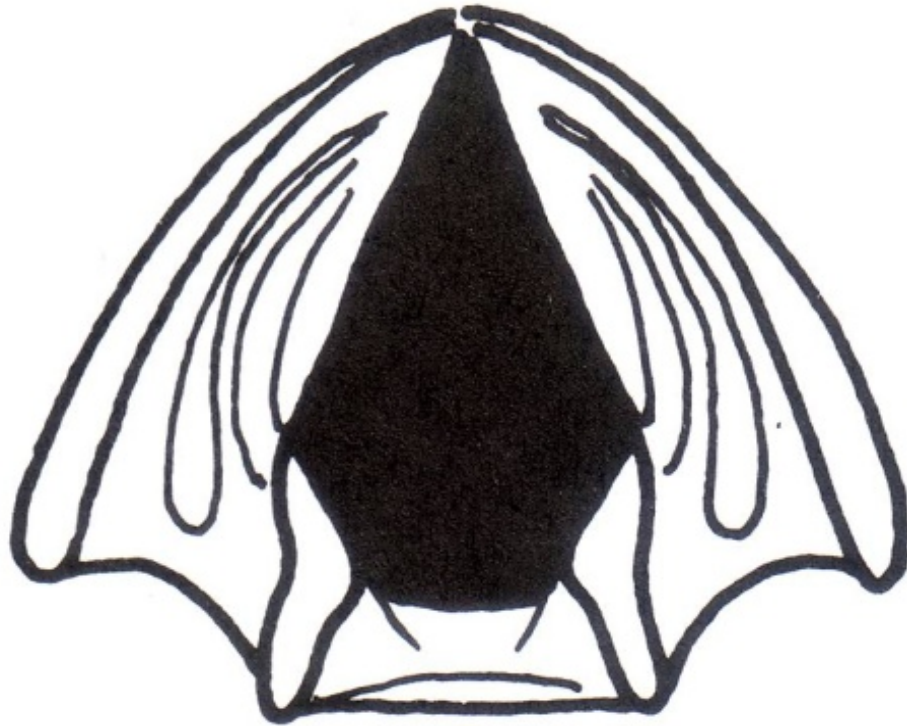
Λειτουργία των φωνητικών χορδών →
ηχηροί / άηχοι φθόγγοι

Γλωσσίδα (όχι ιδιαίτερο όργανο) σε θέση ήρεμης αναπνοής

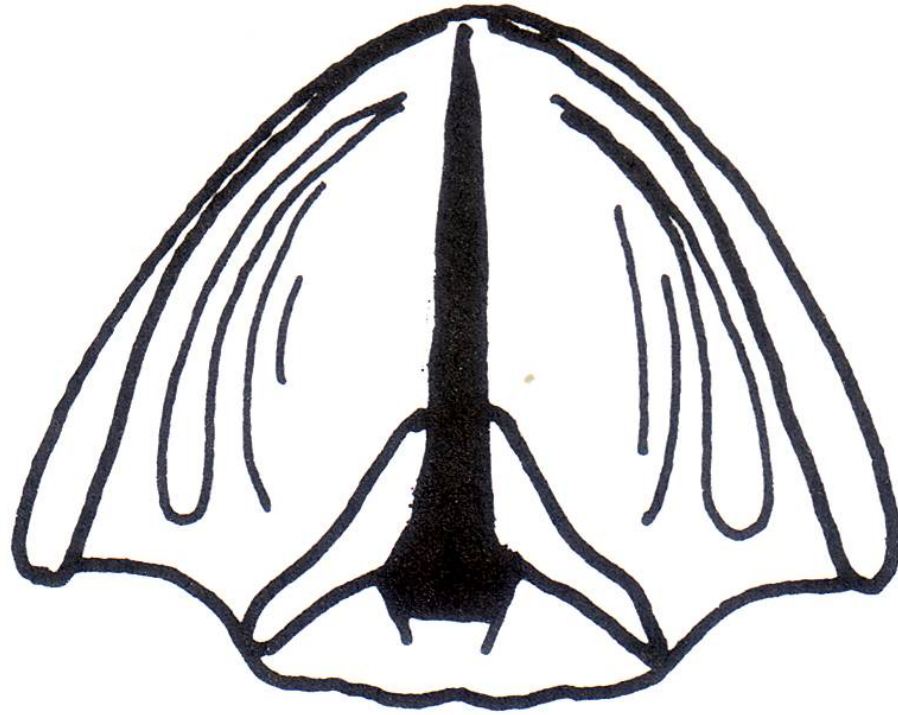
θ=θυρεοειδής
κ=κρικοειδής
α=αρυταινοειδής

Γλωσσίδα σε θέση βαθιάς αναπνοής

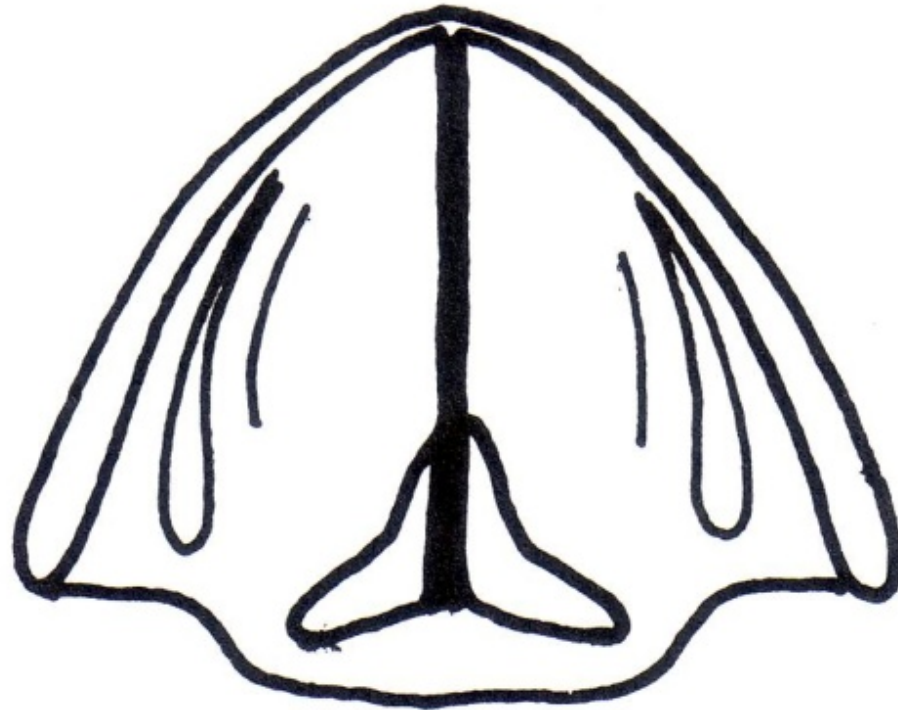
γλωσσίδα ανοιχτή = άηχα
σύμφωνα

Δηλαδή...

Άηχα σύμφωνα παράγονται όταν οι χορδές παραμείνουν ανοικτές και ο αέρας περνάει ελεύθερα χωρίς να παραχθεί φωνή.

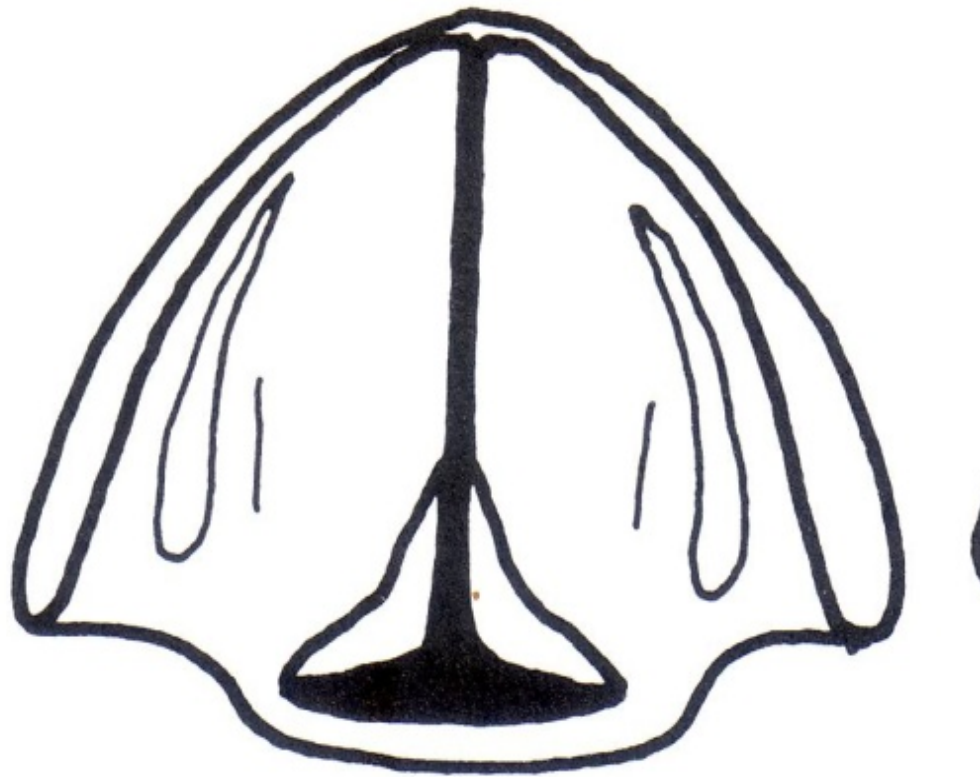
γλωσσίδα κλειστή = φωνήεντα και
ηχηρά σύμφωνα

Δηλαδή...

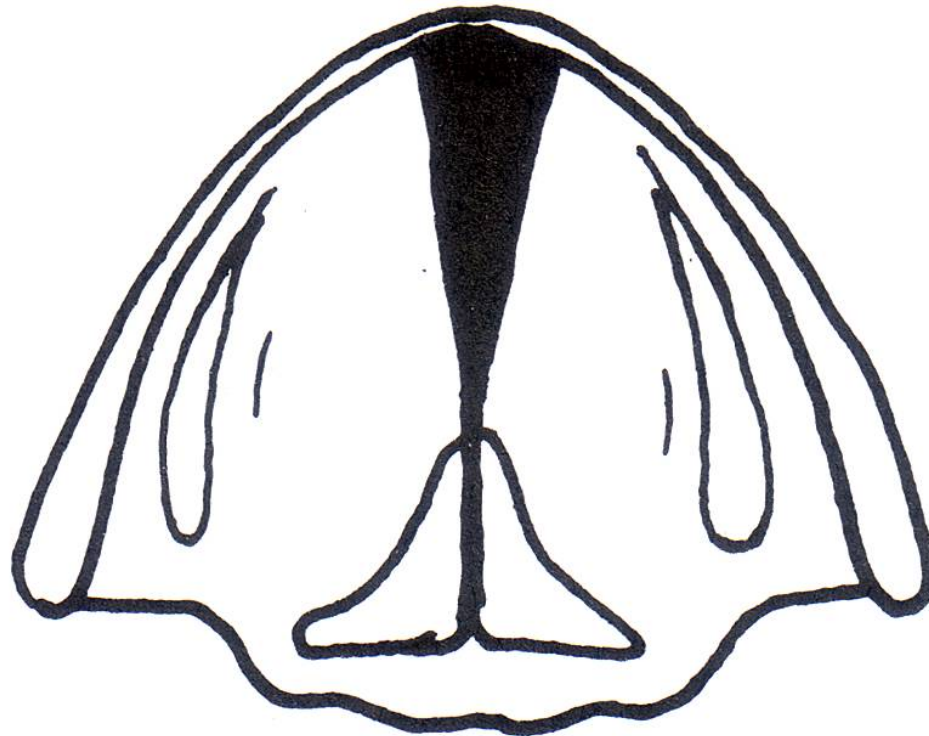
- Φωνήεντα και ηχηρά σύμφωνα παράγονται όταν πλησιάσουν πολύ οι φωνητικές χορδές και αναγκαστικά πάλλονται από το ρεύμα του αέρα.

γλωσσίδα ανοιχτή μπροστά : οι φωνητικές χορδές πλησιάζουν κάπως χωρίς να πάλλονται έντονα → ημίφωνο [h] όπως στην αγγλική λέξη 'ahead'. Στα ελληνικά κάτι σαν μουρμούρισμα, ή βαριανάσεμα.

γλωσσίδα ελαφρά κλειστή μπροστά και
πίσω ανοιχτή:

→ φωνή με `τρίξιμο - 'λαρυγγισμένοι φθόγγοι' (τους βρίσκουμε σε αφρικάνικες γλώσσες σαν να τραγουδάμε χαμηλότερα από το πιο χαμηλό μας)

[h] → εξακολουθητικός
(τριβόμενος) γλωσσιδικός
φθόγγος

- Η γλώσσα κατεβαίνει λίγο από τη θέση της αδράνειας όμως δε δημιουργεί εμπόδιο στην έξοδο του αέρα από τις φωνητικές χορδές.
- Οι Έλληνες το συγχέουμε με το [x] ή το [ç] και υψώνουμε τη γλώσσα δημιουργώντας εμπόδιο στην έξοδο του αέρα.

Ο εξακολουθητικός φθόγγος [h]

- Είναι συνηθισμένος στα αγγλικά, γερμανικά κι αλλού/
- Επίσης υπήρχε ως δασεία στα ΑΕ πάντα σε αρχή μορφήματος, επομένως και μέσα σε σύνθετη ή παράγωγη λέξη. Πχ. ‘πανέλληνες’ θα ήταν [ranhellenes] (ορθ. πανέλληνες) Στη ΝΕ δεν υπάρχει ως φθόγγος ΑΛΛΑ ‘ουχουου’ στη θέση του χ.
- Οι (νέο)έλληνες προτιμούν το [x] από το [ç] επειδή ακουστικά και αρθρωτικά πλησιάζει περισσότερο στο [h]

[ʔ] ή ['] → κλειστός γλωσσιδικός φθόγγος- glottal stop

- → ο αέρας δημιουργεί πίεση κάτω απ' τις κλειστές φωνητικές χορδές και με το απότομο άνοιγμά τους δημιουργείται κάτι σαν έκρηξη (όπως σ' όλα τα κλειστά σύμφωνα) που χαρακτηρίζεται από έλλειψη ήχου → όταν βήχουμε, ή όταν έχουμε λόξυγκα.
- Φθόγγος συνηθισμένος σε μη-ευρωπαϊκές γλώσσες

[ʔ] ή [ʻ] → κλειστός γλωσσιδικός φθόγγος- glottal stop

- Στ' αγγλικά είναι μικρότερης σημασίας από τον εξακολουθητικό [h]: ακούγεται στο αρνητικό [a ʔ a] (ενώ στο καταφατικό [aha] ακούγεται ο αντίστοιχος εξακολουθητικός [h]).
- Επίσης στην αγγλική διάλεκτο Cockney αντικαθιστά το [t] ανάμεσα σε δύο φωνήεντα, π.χ. 'thea' er' = θέατρο.
- Τέλος, στα ελληνικά πριν από αρχικό φωνήεν για πολλή έμφαση ' ʔ άκου να σου πω!'

- Επειδή οι φωνητικές χορδές βρίσκονται μέσα στο λάρυγγα οι δυο αυτοί φθόγγοι που παράγονται αποκλειστικά με τη λειτουργία του ονομάζονται και λαρυγγικοί. Και οι δυο είναι άηχοι επειδή οι φωνητικές χορδές δεν πάλλονται.

ΣΥΜΦΩΝΑ

- I. Σύμφωνο = σύμ-φωνο < συν+φωνήεν → πάντα μαζί με φωνήεν
(πβ. con-sonant)
- Στη διάκριση των φθόγγων σε σύμφωνα και σε φωνήεντα βασίζεται η ιδέα του αλφαβήτου από τους -παλιότερα συλλαβικά συστήματα γραφής.

Παραγωγή συμφώνων

- → δύο αρθρωτές πλησιάζουν μεταξύ τους, π.χ. το πάνω χείλος προς το κάτω ή προς τα δόντια, μέρος της γλώσσας προς το αντίστοιχο για κάθε φθόγγο μέρος του στόματος κτλ.
- Ενώ για τα φωνήεντα δεν πλησιάζουν πολύ μεταξύ τους τα φωνητικά όργανα, έτσι ο αέρας περνάει ελεύθερα, κατά την παραγωγή συμφώνου δημιουργείται εμπόδιο.

Παραδείγματα (i) σύμφωνα

- ‘εδώ’ → [ð] → άκρη γλώσσας ελαφρά πάνω στα δόντια
- ‘ποτέ’ → [p] → κάτω χείλος ακουμπά δυνατά στο επάνω
- ‘κακός’ → [k] → πίσω μέρος της γλώσσας στην υπερώα

Παραδείγματα (ii) Φωνήεντα

[i] → μόνο τα πλάγια της γλώσσας πάνω στα δόντια και ουρανίσκο/ το κέντρο της χαμηλωμένο
→ περνάει ο αέρας

[a] → γλώσσα χαμηλά / ούτε δόντια ούτε ουρανίσκο

ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΩΝΗΤΙΚΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ International Phonetic Association (IPA)

Γλώσσες με παλιά γραφικά συστήματα όπου η εξέλιξη της προφοράς δημιουργεί τεράστιο χάσμα μεταξύ γραφής και προφοράς, πχ ελληνικά, αγγλικά → ιστορική ορθογραφία
Αντιθέτως, γλώσσες με πρόσφατη, σχετικά, γραφή χαρακτηρίζονται από την αμφιμονοσημαντότητα, δηλαδή **ένα γράμμα** ↔ **έναν φθόγγο**, και δεν παρουσιάζουν ιστορική ορθογραφία, πχ τουρκική

ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΩΝΗΤΙΚΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ

International Phonetic Association (IPA)

- οι τόνοι και τα πνεύματα που χρησιμοποίησαν οι Αλεξανδρινοί ήταν ένας ιδιοφυής τρόπος να εκφράσουν την προφορά και να την κάνουν προσβάσιμη στους μη φυσικούς ομιλητές της ελληνικής, που τότε ήταν η *lingua franca* της εποχής.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΩΝΗΤΙΚΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ

International Phonetic Association (IPA)

- Οι σύγχρονοι γλωσσολόγοι προσπάθησαν να μην χρησιμοποιήσουν τελείως καινούργια σύμβολα καθώς θα ήταν δύσκολο να απομνημονευθούν και συμφώνησαν να χρησιμοποιήσουν καταρχήν το πλέον διαδεδομένο αλφάβητο, το λατινικό. Το φωνητικό αλφάβητο που επεκράτησε ήταν το International Phonetic Association – IPA, 1886, έδρα Λονδίνο και Παρίσι

-

ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΩΝΗΤΙΚΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ

International Phonetic Association (IPA)

- Μερικές αρχές του IPA
-
- 1. Γραφή μέσα σε < >, προφορά μέσα σε [],
-
- Π.χ. είμαι > **[íme]** , <buy> **[bay]** (ή **[bai]**),

ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΩΝΗΤΙΚΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ

International Phonetic Association (IPA)

- Όταν εξαντληθεί το λατινικό αλφάβητο, τότε προχωρά στη χρήση άλλων συμβόλων:
- πχ για τα ελληνικά που έχουν πολλά σύμφωνα, πχ υπερωικά, **[k g γ]**, κι επειδή δεν αρκούν τα λατινικά, δανειζόμαστε το ελληνικό πεζό **/γ/** (φυσικά το χρησιμοποιούμε και σε άλλες γλώσσες που έχουν το δικό μας υπερωικό **/γ/**).

ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΩΝΗΤΙΚΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ International Phonetic Association (IPA)

από τα ελληνικά επίσης δανείζονται τα πεζά **[φ]** και **[β]** για να εκφράσουν ήχους της ισπανικής και της γερμανικής (βλ. παρακάτω).

- Ακόμα δανειζόμαστε σύμφωνα από το γοτθικό αλφάβητο, το κυριλικό κτλ καθώς και κάποια κεφαλαία όπως το **[R]** και κάποια αντεστραμμένα, όπως το **[ʒ]**.

Παράμετροι διάκρισης συμφώνων

- **1η παράμετρος : Τρόπος άρθρωσης**
- **2η παράμετρος : Τόπος ή θέση
άρθρωσης**

1η ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ

Τρόπος Άρθρωσης

A. ως προς τη φωνή

- (α) άηχα → γλωσσίδα ανοιχτή /ελεύθερο πέρασμα του αέρα/ απουσία φωνής:
- [p] [f] [θ] [t] [s] [ç] [k] [x]

1η ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ

Τρόπος Άρθρωσης

A. ως προς τη φωνή

- **(β)** ηχηρά → γλωσσίδα κλειστή / φωνητικές χορδές σε παλμική κίνηση / παραγωγή φωνής:
- [m] [b] [v] [ð] [d] [z] [n] [l] [r] [ʃ]
- [t] [ʎ] [ŋ] [ɣ] [g] [ŋ] [ŋ]

1Η ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ

Τρόπος Άρθρωσης

B. ως προς το χώρο αντήχησης (ρινική /στοματική κοιλότητα)

- **(α) Ρινικά:** Υπερώα χαμηλά - ρεύμα αέρα από ρινική κοιλότητα - κλείσιμο στη στοματική κοιλότητα:
- [m] [ɱ] [n] [ɲ] [ŋ]

1Η ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ

Τρόπος Άρθρωσης

B. ως προς το χώρο αντήχησης (ρινική /
στοματική κοιλότητα)

(β) **Στοματικά** : Υπερώα κλειστή - ρεύμα αέρα
από στοματική κοιλότητα:

- [p] [b] [f] [v] [θ] [ð] [t] [d] [s] [z] [l]
[r] [k] [ç] [x] [ç] [ɣ] [j] [g] [ŋ]

- και

[l] [ʎ] [r] (υγρά)

1η ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΑΡΘΡΩΣΗΣ

Γ. Ως προς τηνεπίσχεση (ολική / μερική επίσχεση)

(α) **Κλειστά:** ένας κινητός αρθρωτής πλησιάζει έναν άλλο φράζοντας προσωρινά την είσοδο του αέρα που έχει ήδη περάσει από τη γλωσσίδα. Ακολουθεί ολική επίσχεση, συμπίεση του αέρα πίσω από το εμπόδιο και κάτι σαν '**έκρηξη**' μετά την απομάκρυνση των δύο αρθρωτών: [p] [[b] [t] [d] [c] [t̪]
[k] [g] [m] [ŋ] [n] [ɲ] [ŋ]

1η ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΑΡΘΡΩΣΗΣ

Γ. Ως προς την επίσχεση (ολική / μερική επίσχεση)

- **(β): Τριβόμενα:** ένας κινητός αρθρωτής πλησιάζει έναν άλλο χωρίς πλήρες κλείσιμο της διόδου του αέρα αλλά με στένεμα του αναπνευστικού σωλήνα : αναταραχή αέρα / τριβή των μορίων του:
- [f] [v] [θ] [ð] [s] [z] [ç] [ʝ] [x] [χ]
- Σημ. τα τριβόμενα λέγονται και εξακολουθητικά

ΥΓΡΑ

- τα υγρά αποτελούν ξεχωριστή κατηγορία (μάλιστα για τον Πετρούνια η πρωταρχική διαίρεση των συμφώνων ως προς τον τρόπο άρθρωσης είναι
- σε ‘κυρίως σύμφωνα’: (στοματικά ή αποφραχτικά και ρινικά ΚΑΙ
- σε ‘υγρά’. Τα υγρά παρουσιάζουν ομοιότητες με τα φωνήεντα ως προς το γεγονός ότι αφήνουν τον αέρα να περνάει ελεύθερα.

ΥΓΡΑ

- **(i) υγρά πλευρικά:** Η άκρη ή η ράχη της γλώσσας δημιουργεί προσωρινό εμπόδιο στον αέρα με τα φατνία [l] ή με τον ουρανίσκο [λ]. Ο αέρας όμως φεύγει από τα πλάγια.
- **(ii) υγρά παλλόμενα:** Η άκρη της γλώσσας ή της σταφυλής σε άλλες γλώσσες τίθεται σε παλμική κίνηση από τον εκπνεόμενο αέρα: ελληνικό [r] -για άλλες γλώσσες παρακάτω.

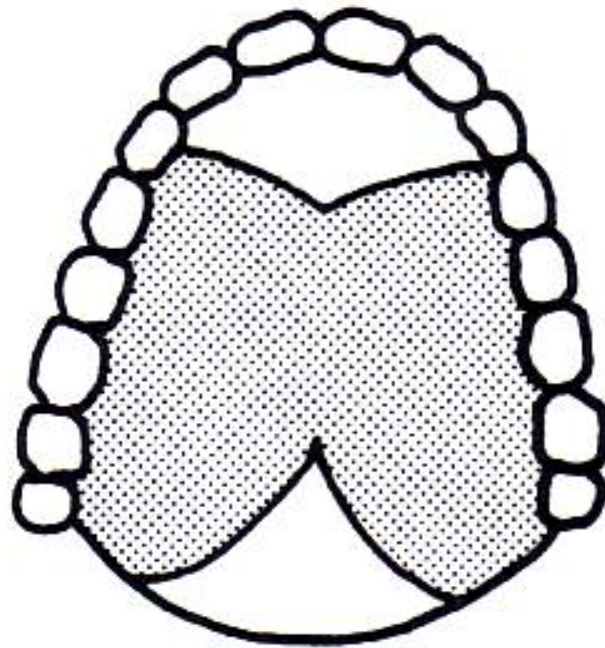
2η ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ → ΤΟΠΟΣ /ΘΕΣΗ ΑΡΘΡΩΣΗΣ

- Η παρατήρηση και περιγραφή των συμφώνων ως προς **τον τόπο ή θέση άρθρωσης** γίνεται (α) με το **παλατογράφημα** και (β) με την **πλάγια τομή**

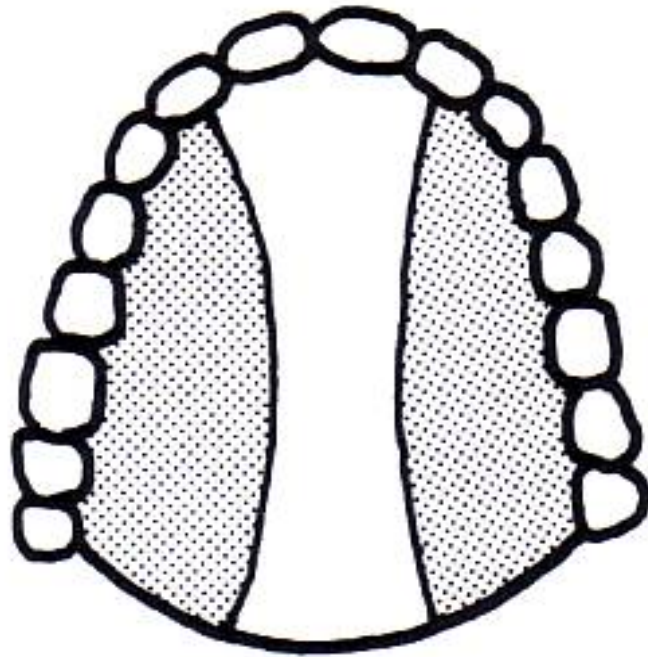
Παλατογράφημα..

...είναι το αποτύπωμα της επαφής που κάνει η γλώσσα στον ουρανίσκο κατά την άρθρωση ενός φθόγγου. Σχετικά εύκολα αποτυπώνεται η επαφή της γλώσσας με δόντια / φατνία/ ουρανίσκο/ μπροστινό μέρος υπερώας ενώ δύσκολα η κεντρική/ πίσω υπερώα και η σταφυλή.

Παλατογράφημα του [c]

Παλατογράφημα του [ζ]

Πλάγια τομή

- Πρόκειται για φωτογράφιση με ακτίνες X της θέσης της γλώσσας και των χειλιών. Επειδή χρειάζεται να γίνει χρήση ειδικών υγρών που χρησιμοποιούνται στην ακτινογραφία, θεωρείται, και είναι, επικίνδυνη. Πλέον σήμερα προτιμάται η σχηματική παράσταση.

Πλάγια τομή του [c]

Πλάγια τομή του [ç]

